

SHAXSNING MA'NAVIY KAMOLOTIDA KUTUBXONALARNI
O'RNI

*Samarqand viloyati pedagogik mahorat
markazi o'qituvchisi Xudoyqulova Nodira*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yoshlar o'rtasida axborotlardan foydalanishda mavjud muammolar va axborot madaniyatini shakllantirishning o'ziga xos uslublari, uning yoshlar kamolotidagi tutgan o'rni haqida qarashlar bayon etilgan*

Kalit so'zlar: *yoshlar, axborot, axborot madaniyati, internet, ta'lim.*

Dunyodagi axborot oqimining kuchayishi globallashtirish va turli yon'lishlarda yangi mutaxassisliklarni paydo bo'lishi ta'limning tabaqalashuvi jarayonlari bo'lajak mutaxassislarning kasbiy-ijtimoiy tayyorgarligini rivojlantirish: global dunyoning axborotlar oqimiga moslashish jamiyatdagi doimiy yangilanuvchi axborotlar oqimidan foydalanish ko'nikmasiga ega yosh avlodni tayyorlash va uni zamon ijtimoiy iqtisodiy ruvojlantirish jarayonlarida faol ishtirok etish qobiliyatini rivojlantirish bugungi kunda kutubxonalarni dolzarv vazifalardan biri sifatida belgilanmoqda. O'zbekistonda ta'lim sifat darajasini oshirish, xalqaro standartlar asosida yosh avlodni tarbiyalash dunyoqarashini kengaytirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish, o'quv jarayoniga xalqaro ta'lim standartlariga asoslangan ilg'or texnologiyalar, o'quv dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarini keng joriy qilish, yosh avlodni kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishda innovatsion texnologiyalardan samarali foydalanish dolzarb masalalardan biridir. . Binobarin, har qanday davlatning kuch-qudrati o'z fuqarolarining ongliligi bilan belgilanar ekan, bunda albatta kitobxonlik masalasiga alohida e'tibor zarur. Respublikamizda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarning samarasi barcha sohalar qatori

kutubxonalar faoliyatida ham o'zining yorqin ifodasini topdi. Kutubxonalar mamlakatdagi yangilanih va bunyodkorlik ishida muhim o'rin egallaydi.

Chunki butun axborot imkoniyatlari kutubxonalarda yig'ilgan bo'lib foydalanuvchilar kutubxonada yig'ilgan yoki uzoqdagi axborotdan foydalanishi mumkin. Axborot va internet texnologiyalarining rivojlanishi kutubxonalarda elektron ma'lumotlar bazalarini shakllantirish, axborot resurslarini integratsiyalash va ularga erkin kirib borish, foydalanish imkonini berdi. Barchamizga ma'lumki kitobxonlik shaxsning barkamol inson bo'lib etishishini va o'z faoliyati bilan jamiyat taraqqiyotini ta'minlash insonni bevosita amaliyotga kirishishini ta'minlash hayot bilan uyg'unlashish, ma'naviyatini oshirishga yo'naltiradi. Ma'naviyatning rivojlanishi jamiyatning intellectual imkoniyatlari mavjudligini hal qiluvchi omildir.

Aynan shu jabhada kutubxonaning o'rnini alohida ahamiyat kashf etadi. Zero kutubxonang asosiy maqsadi kitobxon shaxsini har tomonlama kamolga etkazishdir. Jadal axborotlashayotgan jamiyatda shaxsni kitobxonlik madaniyati, axborot olish madaniyatini shakllantirish zarurati kitob va uning o'rnini bosadigan axborot manbalarni shiddat bilan oshib borishi, internet tarmog'ining rivojlanishi shaxsning axborot olish madaniyatini egallash orqali qisqa vaqt sarflab ko'p bilimga ega bo'lishida o'z ifodasini topmoqda. Bunday vaziyatda kitobxonlarni kitobga bo'lgan qiziqishini qo'llab –quvvatlab an'anaviy hamda noan'anaviy axborot olish yo'llarini ko'rsatish zarur.

Kitobxonlarni kitobxonlik va axborot olish madaniyatini tarbiyalashda quyidagi ish shakllaridan foydalanish mumkin:

Bibliografik ko'rsatkichlardan foydalanish va adbiyotlardan foydalanish;
Mamlakat va jahon axborot tizimi va undan foydalanish qoidalari;

An'anaviy va elektron resurslardan foydalanish qoidalari; Kutubxona ma'lumotnoma bibliografik apparati (kataloglar, kartotekalar, va bibliografik nashrlardan foydalanish);

Axborot olish madaniyatini tarbiyalash masalasi ijtimoiy, ma'naviy-ma'rifiy, umummilliy muammo hisoblanadi. Bu ma'lum davr bilan

chegaralanadigan hodisa bo'lmagan, inson umr bo'yi o'rganadigan ma'naviy ehtiyojdir. Bugungi kunda kutubxona faoliyati --hayotning tezkorlik bilan o'zgaruvchan sharoitlariga zudlik bilan moslashishni, uning vositalari, shakllari va usullarini takomillashtirib borishni talab qilmoqda. Jahonda axborot oqimining kuchayishi "axborot madaniyati" tushunchasini shakllantirdi. Takomillashtirilgan ta'lim-tarbiya asosida yuksak ma'naviyatni shakllantirish, barkamol insonni tarbiyalash, XXI asrda mamlakatimizni rivojlangan mamlakatlar darajasiga ko'tarish singari o'zaro aloqador vazifalarni amalga oshirish kutubxonalarning ham asosiy maqsadidir. Jamiyatimizning bugungi taraqqiyoti taqdirini ma'naviy kamol topgan yosh avlod hal qiladi. Ush avlodni yangi g'oyalar va texnologiyalarni yaratishga intilishi, mustaqil erkin tafakkur yuritishi ma'naviy kamoloti belgisidir. Kutubxona xizmati ko'rsatishning maqsadi jamiyatning maqsadidan kelib chiqadi. Shunga ko'ra, kutubxona xizmatining asosiy maqsadi turli sohalardagi axborotlarni mutolaa va tahlil qilish orqali kitobxonlarni ma'naviy kamolotga yo'llashdir. O'zbekistonni kelajagi jamiyat a'zolarining qanday intellektual salohiyatga ega ekanligi, ma'naviy kamoloti darajasiga bog'liqdir.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kitob mahsulotlarini chop etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ibot qilish bo'yicha komissiya tuzish to'g'risida"gi 2017 yil, 12-yanvardagi Farmoyishi hamda "Kitob mahsulotlarini nashr etish va tarqatish tizimini rivojlantirish, kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targ'ib qilish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar dasturi to'g'risida"gi 2017 yil, 13-sentyabrdagi Qarorida kutubxona-axborot xizmatini yanada yuksak saviyaga ko'tarishning yo'nalishlari belgilab berilgan. Bular kitobxonlik madaniyati va axborot olish madaniyatini oshirish, kutubxona-axborot xizmatiga aholining yanada kengroq qatlamlarini qamrab olish, kitoblar mualliflari bilan ijodiy uchrashuvlar uyushtirish, mutolaa va kitobxonlik madaniyatini oshirishga doir ishlarni tizimli va samarali tashkil etish, bu borada foydalanuvchilar, kutubxonachilar va targ'ibotchilar o'rtasida "Eng kitobxon

maktab” “Eng kitobxon mahalla” “Eng kitobxon oila “ “Eng faol kutubxonachi” kabi ko‘rik tanlovlarlarning saralash va respublika bosqichlarini yuqori saviyada o‘tqazish kabi vazifalardan iboratdir.

Ushbu vazifalarning amalga oshirilishi kutubxona-axborot xizmati samaradorligini yanada oshirish, davr talablariga mos va monand tarzda takomillashtirib borishga yordam beradi.

Kutubxonachilik jarayonida asosiy maqsad ma’naviy yetuk insonni tarbiyalash va rivojlantirish bo‘lib, kutubxonachi ish faoliyati davomida foydalanuvchilarni – muloqot madaniyatini shakllantirish;– mutolaa va axborot olish– bilim, ko‘nikma, malakalarni madaniyatini shakllantirish; – mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlilga o‘rgatish; Axborot-kutubxona muassasasida axborot olish madaniyatini tarbiyalash masalasi borasida quyidagi xulosalarni keltirish mumkin:Axborot olish madaniyatini tarbiyalaydigan asosiy maskan - axborot-kutubxona muassasalaridir. Axborot-kutubxona muassasalari o‘z imkoniyatlari bilan foydalanuvchilarni mustaqil ta’lim olish sari yo‘llaydi.Axborot olish madaniyatini tarbiyalashda maktab-oila-kutubxona hamkorligini yo‘lga qo‘yish muhim ahamiyatga ega. Axborot-kutubxona muassasalarining axborot olish madaniyatini tarbiyalashdagi asosiy vazifalarni belgilash zarur. Axborot olish madaniyatini tarbiyalashning asosiy mas’uliyati kutubxonachilar zimmasiga tushadi. Bu jarayon esa soha mutaxassislaridan professional bilimni, eng muhimi, o‘z kasbiga bo‘lgan fidoyilikni talab etadi. Shu sababli ham kutubxonachi mutaxassislarga bo‘lgan talabni kuchaytirish va ta’lim sifatini oshirish zarur.Bu bilan birga kutubxona xodimining o‘z bilim malakasini oshirishga undovchi va so‘g‘lom raqobat muhitini yaratuvch kutubxona xodimlari uchun turli tanlovlar tashkiil qilish va bu tanlov natijalariga ko‘ra moddiy rag‘batlantirilishlar amalga oshirilish lozim. Kutubxona xodimlari uchun attestatsiya sinovlari shakllantirilib mehnatga haq to‘lashda sinov natijalari inobatga olinishi zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Mirziyoyev Sh.M.Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.- T., O'zbekiston: NMIU, 2016. 14-bet2.
- 2.B.Xodjayev, M.Maxmudova. O'quvchi – yoshlarda axborot iste'moli madaniyatini rivojlanish texnologiyasi. – T., 2016.
- 3.A.Lutfullayev, E Jabborov. OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING INSON VA JAMIYAT HAYOTIDAGI TA'SIRI HAMDA AXBOROT XURUJLARI. ARES, Volume 2, Issue 4, 2021. 642-bet.
4. <http://uz.infocom.uz/2016/03/30/axborot-olish-madaniyatini-shakllantirishdaijtimoiy-meyorlarning-orni/>